

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
EESTI- JA ÜLDKEELETEADUSTE INSTITUUT
SOOME-UGRI OSAKOND

Kaupo Rebane

NETSESSIIVKONSTRUKTSIOONIDE KASUTUS AJALEHE HELSINGIN
SANOMAT ARTIKLITE KOMMENTAARIDES
Bakalaureusetöö

Juhendaja: Hanna Jokela

Tartu 2015

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. MODAALSUS	6
2. NETSESSIIVKONSTRUKTSIOONID	8
2.1. Vajadust, sundi, tarbetust või keeldu tähistavad konstruktsioonid ja verbid	9
2.1.1. <i>Joutua ja ei joudu</i>	9
2.1.2. <i>Täytyä</i>	10
2.1.3. <i>Pitää</i>	10
2.1.4. <i>Tarvita ja ei tarvitse</i>	10
2.1.5. <i>Häytyä</i>	11
2.1.6. <i>On tehtävä-</i> konstruktsioon	11
2.1.7. <i>On pakko ja ei ole pakko.</i>	12
2.1.8. <i>On vältämätöntä</i>	12
3. ANDMETE KOGUMISE JA TÖÖTLEMISE MEETOD	13
3.1 Andmete kogumine	13
3.2. Andmete töötlus	14
4. ANALÜÜS	17
4.1. Netikeele eripärad	17
4.2. Kvantitatiivne kontentanalüüs	18
4.2.1. Netsessiivkonstruktsioonide protsentuaalne jaotus	19
4.2.2. Kõneviiside jaotus	20
4.2.3. Kõneliikide jaotus	22
4.2.4. Aegade jaotus	23
4.2.5. Subjektilisuse jaotus	24
4.2.6. Personaalpronoomenite ja muude subjektide jaotus	26

KOKKUVÕTE.....	29
Nesessiivirakenteen käyttö Helsingin Sanomien kommenteissa. Tiivistelmä	31
KIRJANDUS	33
LISAD	35
KOMMENTAARIDE ALLIKAD	35

SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö teemaks on netsessiivkonstruktsioonide kasutus ajalehe Helsingin Sanomat artiklite kommentaariumis. Töö eesmärk on uurida, millised netsessiivkonstruktsioonid on kommentaarides statistiliselt enim kasutatud, kas nende kasutamisel leidub väljatoodavaid reeglipärasusi või tendentse. Eraldi tähelepanu all on subjekti kasutus. Püüan kvantitatiivse kontentanalüüsi kaudu välja selgitada, kas ajalehe Helsingin Sanomat kommentaariumis on netsessiivkonstruktsioonide puhul sagedasemad isikulised või üldisikulised laused.

Netsessiivkonstruktsioone on maailma keeltes ning ka soome keeles põhjalikult uuritud ning teoreetilist materjali selle kohta on küllaltki palju. Rahvusvahelisel tasemel tooksin esile Bybee jt (1994) modaalsust, aspekti ja ajavorme käsitleva teose. Soome keeles on netsessiivkonstruktsioonide käsitus olemas lisaks normeeritud kirjakeelt käsitlevale ülevaatlilikule sissekandele VISKis ning modaalsust süvitsi käsitlevale Kangasniemi (1992) monograafiale ka nt Lea Laitineni (1992) netsessiivsust soome murretes uurivas teoses.

Käesoleva töö teooriaosa baseerub põhiliselt Kangasniemi (1992) monograafial, mis on koostatud Oulu keelekorpusse põhjal, kust Kangasniemi sai 29 000 lauset (428 058 sõna), mis olid kogutud ajalehtedest ja ajakirjadest, ilukirjandusest, raadiosaadetest ning mõningal määral ka kõneldud keelest (Kangasniemi 1992: 15).

Netsessiivkonstruktsioonid kuuluvad deontilise ja dünaamilise modaalsuse kategooriatesse ning tähistavad lausetes vajadust, sündi, tarbetust või vältimatust. (Kangasniemi 1992: 19-20; 88)

Netsessiivkonstruktsioonid on alati verbikonstruktsioonid ning koosnevad kas modaalverbist, mis on alati ainsuse kolmandas pöördes ning mõnest teisest verbist, mis on tavaliselt A-infinitiivis (näide 1a), või väljendab netsessiivsust spetsiifiline lausekonstruktsioon (1b). Kui netsessiivkonstruktsioonides on olemas subjekt, on see

alati genitiivis (1a), v.a. üksikute lausetüüpide puhul, ning olenemata subjekti arvust, jääb netsessiivverb ikka ainuse kolmandasse pöördesse (White 2010: 271; 273). Pikemalt on netsessiivkonstruktsioonide struktuuri käsitletud teises peatükis.

Laitineni (1992) järgi on netsessiivkonstruktsioonid soome keeles tavaliselt üldisikulised (Laitinen 1992: 144–147) – sellele väitele otsin töö analüüsis kinnitust või ümber lükkavat materjali.

Töö jaguneb kolmeks osaks:

- 1) teooria, kus antakse ülevaate netsessiivkonstruktsioonide olemusest ja selgitatakse analüüsiks vajalikku teoreetilist tausta;
- 2) andmete töötlemise ja analüüsi meetodi kirjeldamine;
- 3) kvantitatiivne kontentanalüüs kommentaaride põhjal koos selgitustega.

Kvantitatiivse kontentanalüüsi teostamisel on lähtunud Babbie (2006) sotsioloogia õpikus seatud normidest, nõuetest ja tavadest.

Töös on läbivalt kasutatud näiteid teoreetilisest materjalist, mis on viidatud nõuetekohaselt nime, aastaarvu ja leheküljenumbriga, ja minu poolt kogutud empiirilisest materjalist, mille viideteks on HS ### (nt HS 001). HS koodiga viidete süsteemi olen selgitanud detailselt kolmanda peatüki teises alapeatükis.

- (1) a) Jos minun **pitäisi asettaa** paremmuusjärjestykseen ja ojentaa lisäbonuksia vuosien varrella kohtamilleni ihanille opettajille, en pystyisi siihen. (HS 054)
 - b) Työrauha **olisi oltava** niin opettajilla kuin oppilaillakin. (HS 047)

1. MODAALSUS

Netsessiivkonstruktsioonid kuuluvad modaalsuse kategooriasse ja seega on sobilik alustada laiemas mõistes seletamisest. Mati Erelt (2013) on modaalsust defineerinud järgmiselt: „Modaalsus on kõneleja hinnang situatsiooni võimalikkuse või vajalikkuse/paratamatuse kohta“ (Erelt 2013: 106). VISKi esialgne definitsioon on detailsem – parafras: modaalsus on semantiline valdkond, mille eesmärgiks on hinnata asjaolude tõlevastavust või tõenäosust. Modaalsuse alla kuuluvad hinnangud asjaolude kindlusest, vältimatusest, tõenäosusest, võimalikkusest, võimatusest, kaheldavusest, vajalikkusest, (mitte)soositusest, lubatusest ning eksternaalsetest või internaalsetest eeldustest (VISK: §1551).

Heikki Kangasniemi (1992) järgi jaguneb modaalsus semantilise rolli järgi kolmeks:

- a) dünaamiliseks modaalsuseks ehk kirjeldavaks modaalsuseks, mis väljendab põhiliselt mingi sündmuse võimalikkust või vajalikkust, pidades silmas kindlat konteksti (Kangasniemi 1992: 19);
- b) deontiliseks¹ modaalsuseks ehk käitumist juhtivaks modaalsuseks. Siia alla kuuluvad käsud, sunnid, load, keelud, palved, soovitusel ja hoiatused;
- c) epistemoloogiliseks² modaalsuseks ehk hinnangule või väite tõesusele orienteeritud modaalsuseks. Siia alla kuuluvad millegi võimalikkust ja tõenäolisust näitavad laused. (Kangasniemi 1992: 2-4)

Lisaks mainib Kangasniemi volitiive³, evaluatiive⁴ ja komissiive⁵, mis ei mahu eelpool välja toodud kolme kategooriasse, kuid mida peaks kindlasti eraldi modaalsete vormidena käsitlema (Kangasniemi 1992: 2).

¹ Deontiline (ingl. k. *deontic*) – käskude, kohustuste ja keeldudega seonduv (TCOED).

² Epistemoloogiline (ingl. k. *epistemologic*) – teadmistesse puutuv (TCOED).

³ Volitiiv (ingl. k. *volitive*) – tahtlikku ja teadlikku otsust väljendav; tahtest pärinevat väljendav (TCOED).

⁴ Evaluatiiv (ingl. k. *evaluative*) – hindav, hinnanguline (TCOED).

⁵ Komissiiv (ingl. k. *commissive*) – volitustega seonduv (TCOED).

Bybee jt (1994) jagavad oma monograafias modaalsuse umbkaudu samadeks semantilisteks kategooriateks, olgugi et nimetavad lähenemisnurga tõttu mõnda neist teiste nimedega, kuid näitavad, et modaalsus kui selline ei ole ühelegi keelele ainuomane. (Bybee jt 1994: 176–242)

Dünaamilise modaalsusega on võimalik lisaks vajalikkuse ja võimalikkuse väljendamisele edasi anda ka teatud hinnanguid (Kangasniemi 1992: 20), seda võimalust nimetab Kangasniemi dünaamiliseks vaatenurgaks. Kuna võimalikkus ja vajalikkus ise väljendavad alati implitselt alternatiivse maailma või sündmuste käigu olemasolu ehk seda, mis saab siis, kui vajalikkust või võimalikkust ei realiseerita, siis dünaamiline modaalsus käsitleb ka maailma, kus asjad on teisiti kui reaalsuses. (Kangasniemi 1992: 82) Nt: *Lasten toimintojen kannalta keittiö **joutuu** olemaan leikki-, askartelu- ja läksyjenlukupaikkana, useimmin silloin, kun asunto on pieni, eikä lapsille ole omaa huonetta* (Kangasniemi 1992: 84). Näitelauses väljendatakse olukorda, mis peab niimoodi olema, kuid selles pole otseselt kellegi vajadust ega võimalust midagi teha.

Erinevate modaalkategooriate koha pealt on oluline mainida seda, et modaalverbid ei kuulu rangelt vaid ühte kategooriasse. Nt *pitää* verbi käsitleb VISK eelkõige deontilise modaalverbina, tuues näiteks *Sinun **pitää** levätä* (VISK: §1497), kuid *pitää* verb esineb ka dünaamilise modaalsuse kontekstis. Kangasniemi toob vajadust tähistava dünaamilise modaalsuse näiteks lause: *Lukemattomia kertoja **pitää** [pienoispursien] osasien veistäminen aloittaa alusta* (Kangasniemi 1992: 59) ning kohustust tähistava deontilise modaalsuse näiteks lause: *Olen valinnut sinut tälle vaativalle matkalle. Sinun **pitää** tutkia minkälaista elämää tähdillä on ja pistaa kaikki tarkkaan muistiin* (Kangasniemi 1992: 99).

2. NETSESSIIVKONSTRUKTSIOONID

Mõiste *netsessiivkonstruktsioon* on võetud Pille Penjami 2008. aasta väitekirjast ning *netsessiivverb* on käesoleva töö autori oma derivatsioon – kummagi mõiste puhul on tegemist soome keelsete sõnade *nesessiivirakenne* ning *nesessiiviverb*'i eesti keelsete vastetega. (Penjam 2008: 48)

Netsessiivkonstruktsioonid kuuluvad Kangasniemi liigituse järgi dünaamilise ja deontilise modaalsuse kategooriatesse, kuna nendega väljendatakse vajadust ja sundi midagi teha või möödapääsmatust millegi tegemise suhtes (Kangasniemi 1992: 52).

Leila White'i (2010) järgi on netsessiivkonstruktsioonides võimalikud nii isikulised kui ka üldisikulised laused. Isikuliste lausete puhul on lause subjekt enamasti genitiivis, nt *Minun täytyy mennä kotiin* (White 2010: 271), välja arvatud omistus-, resultatiiv- ning eksistentsiaallausete puhul – nende lausetüüpide puhul on subjekt hoolimata netsessiivsest predikaadist alati nominatiivis või mitmuse partitiivis (White 2010: 273). Nt: *Koululla pitää olla koulupsykologi tai muuta asiantuntevaa väkeä oppilashuoltotyöryhmässä, joka pystyy selvittelemään oppilaan oppimisen häiriöitä* (HS 073);

Muutaman vuoden päästä asialle nauretaan yhdessä, toki lapsi täytyy tulla kuulluksi jossain muualla, jos ei opettajan kanssa yhteiselämä suju (HS 071);

Irakissa piti olla ydinaseita ja vain Assad voi olla niin hirviö, että käyttää kemiallisia aseita (HS 122).

Lea Laitinen (1992) kinnitab, et olgugi et nii isikuline kui ka üldisikuline vorm on netsessiivkonstruktsioonides võimalikud, on tavalisemad hoopis üldisikulised vormid – vormid, kus subjekt puudub, kuid tegija on erineva selgusastmega olemas. (Laitinen 1992: 144 – 147)

Laitinen toob näiteks *Koira pitää piiskata*, kus tegija võib olla kontekstist sõltuvalt kes tahes (Laitinen 1992: 144). Samas on lauseid, kus tegija on kontekstist lihtsasti välja

loetav, nt: *Ensinnäkin toimituksen **olisi pitänyt** vihjaista Apuselle että juttu **pitäisi** kirjoittaa uusiksi, sen verran kirjoitus oli lukijaa vähättelevä, vasta-argumentit tukahduttava ja kieltävä* (HS 049). Viimase näite puhul on selgelt aru saada, et Apunen on see, kes oma artikli uuesti kirjutama peaks, olgugi et seda ei ole netsessiivkonstruktsioonis otseselt väljendatud.

Olenemata subjekti olemasolust või arvust esineb netsessiivsust väljendav verb alati ainsuse kolmandas pöördes, vrld: *Matin **täytyi** käydä kaupassa ja Heidän **täytyy** ostaa auto* (White 2010: 271). Verbi ainsuse reegel kehtib ka teiste netsessiivkonstruktsioonide puhul, nt: *Heidän (ja nyt en puhu islamisteista, vaan ihan tavallisista muslimeista) on vaikea ymmärtää, miksi **meidän on pilkattava** heidän arvojaan* (HS 219).

2.1. Vajadust, sundi, tarbetust või keeldu tähistavad konstruktsioonid ja verbid

2.1.1. Joutua ja ei joudu

Kangasniemi järgi esineb *joutua* netsessiivkonstruktsioonides tavaliselt mõne illatiivis oleva tegusõna infinitiivivormiga koos. *Joutua* verbi teeb eriliseks see, et see viitab ainult välistele motivaatoritele või sisemistele motivaatoritele, mis ei sõltu agendi tahtest. (Kangasniemi 1992: 52, 58) Kangasniemi toob välja näited: *Jos lukija **joutuu näkemään** jotain, mitä hän ei ehkä haluaisi nähdä, ei ole Salaman vika* (Kangasniemi 1992: 53) ja *Tälläinen lupa [kastroimiseen] voidaan antaa, jos on syytä varoa, että hän sukuviettinsä takia **joutuisi tekemään rikoksia**...* (Kangasniemi 1992: 58).

Kangasniemi mainib põgusalt ka *joutua* negatiivset vormi, kuid lisab, et seda ei kasutata tihti. Ta toob näiteks: *Hän **ei** sitä paitsi **joudu** toimessaan juuri puristelevaan käsiä, hän enimmäkseen hieroskelee kämmeniään* (Kangasniemi 1992: 81).

2.1.2. Täytyä

Täytyä verb esineb netsessiivkonstruktsioonides tavaliselt koos mõne teise verbi esimese infinitiivi ehk A-infinitiivi vormiga (Kangasniemi 1992: 59), nt: *Näin **täytyy** myös **toimia** näiden islamististen liikkeiden kanssa* (HS 237). Kangasniemi toob välja, et *täytyä* verb on peale imperatiivi ja *olla* + -(t)AvA konstruktsiooni kõige intensiivsemalt kohustust väljendav netsessiivverb. (Kangasniemi 1992: 101; 111)

2.1.3. Pitää

Kangasniemi järgi on *pitää* kõige kasutatum netsessiivverb. Sarnaselt sõnaga *täytyä*, esineb see tegusõna koos mõne teise verbi esimese infinitiivi vormiga. Nt: *Kaikkea **pitää** voida kyseenalaistaa ja käsitellä samalla tavalla* (HS 285).

Mõnikord kasutatakse seda ka mõne verbi mA-infinitiivi instruktiiviga (Kangasniemi 1992: 59). Näite viimase kohta võib leida VISKist: *Mitä minun **pitikään** sanoman(i)* (VISK: §121).

Pitää verbi võib esineda ka negatiivsel kujul. Sel juhul väljendab see tegevust, mille tegemise üle on agendil võimalus ise otsustada (Kangasniemi 1992: 122), nt: *Ei Liikasekaan **pidä** kaikesta päättä* (Kangasniemi 1992: 123); *Sitä sanotaan eläväksi elämäksikin, **eikä** **pidä** hyppiä liian pitkälle meneviin johtopäätöksiin tai luoda lisää sitä turhaa säännöstöä* (HS 389).

2.1.4. Tarvita ja ei tarvitse

Tarvita verbi kasutatakse Kangasniemi väitel pigem tarbetuse väljendamiseks, kuid mõnes kontekstis on sellega võimalik siiski vajadust väljendada. Viimasel juhul kasutatakse netsessiivverbiga koos mõne teise verbi A-infinitiivi, täpselt nagu *pitää* ja *täytyä* puhul (Kangasniemi 1992: 60). Nt *Jos summan jäsenet ovat kaikki keskenään*

yhä suuria, **tarvitsee tietää** vain kaksi seikkaa, jotta koko tilanne olisi selvillä (Kangasniemi 1992: 61).

Eituse näiteks toob Kangasniemi: *Meidän ei tarvitse suorittaa tuota rasittava työtä rintäkehän yläosalla ei olkapäillä eikä kaulalihaksilla* (Kangasniemi 1992: 79-80). Ta toob välja eripära, et kui *ei tarvitse* vormile järgneb verb *tehdä*, siis võib viimane lausest ära jääda, nt *Silloin ei sunnuntaina tarvitse [(tehdä)] muuta kuin keittää perunat* (Kangasniemi 1992: 80).

2.1.5. Häätyä

Häätyä esineb Kangasniemi järgi vaid põhjamurretes ja ei ole soome kirjakeeles kuigi levinud. Sarnaselt nelja eelmise verbiga esineb seegi netsessiivverb koos mõne muu verbi esimese infinitiiviga, nt: *Minun häätyi olla seppänä* (Kangasniemi 1992: 62).

2.1.6. On tehtävä- konstruktsioon

Kangasniemi kirjeldab partitsiibi passiivi ja *olla* verbi kombinatsiooni, mis tähistab vältimatust millegi tegemise ees. Käesoleva töö raames nimetatakse säärast konstruktsiooni VISKi eeskujul *on tehtävä-* konstruktsiooniks (VISK: §1581). Kangasniemi lisab, et mainitud konstruktsioon on soome keeles enimlevinud netsessiivsuse väljendamise vorm (Kangasniemi 1992: 63). Headeks näideteks on: *Poliisin oli keskeyttävä tilauus* või *Hän tuli niin likaiseksi, että hänen oli mentävä kylpyhuoneeseen pesemään itseään* (Kangasniemi 1992: 63).

Pikemalt on *on tehtävä-* konstruktsioone uurinud Heli Pekkarinen (2011), kes nõustub Kangasniemi määratlusega ning väidab, et *on tehtävä* konstruktsioon väljendab dünaamilise modaalsuse kontekstis millegi paratamatust. Pekkarinen väidab, et enamasti ei mainita selle konstruktsiooni juures tegijat, vaid see on kas implitsiitne või kontekstis selgelt määratletud. Kui lauses on subjekt olemas, on see genitiivis. (Pekkarinen 2011: 123)

Nt Nyt Putinin **on ammuttava** alas kaikki pilvet (HS 395); *Eristetyille on laadittava kuntoutusohjelma* (HS 228).

On tehtävä- konstruktsiooni negatiivne vorm väljendab Kangasniemi järgi keeldu, nt: *Yleensä yrittiteelaatuja ei ole käytettävää aamujuomana* (Kangasniemi 1992: 116).

2.1.7. *On pakko ja ei ole pakko.*

On pakko ja ei ole pakko on Kangasniemi käsitluse järgi soome keeles küllaltki vähekasutatud vormid. Ta toob näideteks: *Moren oli pakko vetäytyä pois, kuningas oli liian mahtava* (Kangasniemi 1992: 63) ja *Meidän ylivieskalaisten ei enää ole pakko huolehtia itse jalkojen kauneushoidosta, sillä viikko sitten lääkärintalolla avattu jalkahoitola palvelee meitä juuri tässä tarkoituksessa - -* (Kangasniemi 1992: 81).

2.1.8. *On välttämätöntä*

On välttämätöntä netsessiivkonstruktsiooni on Kangasniemi välja toonud samas lõigus *pakko* verbiga ning ka see ei leia tema väite kohaselt tavaliselt kõnelejate hulgas tihti rakendust. Näiteks toob ta: *On välttämätöntä kiirehtiä tämän rakennushankeen toteuttamista* (Kangasniemi 1992: 63).

3. ANDMETE KOGUMISE JA TÖÖTLEMISE MEETOD

3.1 Andmete kogumine

Kommentaariid on kogutud pisteliselt ajavahemikus 13.11.2014–18.03.2015. Kokku on kommentaare 403, mis on piisav hulk statistiliseks analüüsiks.

Kommentaariide kogumisperiodod ei olnud enne sisendi kogumist määratletud, sest lehe kommenteerimisaktiivsus ei ole järjepidev ega kõrge ning sisendi kogumise alguses ei olnud võimalik teha ennustust, millal täitub esialgne kvoot: 400 kommentaari. Akadeemilise läbipaistvuse huvides olgu veel öeldud, et töös kasutatud kommentaare sisaldanud artiklid ei ole kronoloogilises järjekorras – seda seetõttu, et kui artikli veebi laadimine on finitne protsess, siis kommentaariide kirjutamise aega ei piirata. Enamik kommentaariidest laekub artikli alla päev või kaks hiljem ning artiklite „hoiustamisel“ on lingid omavahel segamini läinud. Küll aga ei mõjuta see töö valiidsust, sest kvantitatiivse kontentanalüüsi koha pealt ei oma kronoloogiline järjekord mingit tähtsust.

Analüüsitavateks kommentaariideks kvalifitseerub kõik, mis on välja toodud lehe Helsingin Sanomat artiklite kommentaariide sektsioonis, sh ka tsitaadid artiklist. Sama tsitaati töös kaks korda ei arvestata – st et kui kahes kommentaaris on tsiteeritud üht ja sama lauset, arvestatakse neist vaid esimest ja ignoreeritakse teist ja kõiki tulevasi samu tsitaate. Ühtlasi kui on tsiteeritud kellegi teise kommentaari, mis sisaldab eelnevalt välja toodud netsessiivkonstruktsiooni, siis ignoreeritakse ka säärast tsitaati. Küll aga lähevad arvesse eraldi kirjutatud kommentaariid, mis vähemalt pealtnäha juhuslikult sisaldavad sama netsessiivkonstruktsiooni.

Kuna netsessiivkonstruktsioonide eesmärgiks on väljendada mingi tegevuse vajadust, kohustuslikkust või tarbetust, on selguse mõttes oluline mainida, et töös arvestatakse vaid eelpool ära toodud netsessiivkonstruktsioone ja ei arvestata lauseid, milles:

- a. kasutatakse idioome või viidatakse implitsiitselt mõne tegevuse vajadusele, ent millest puuduvad netsessiivkonstruktsioonid. Näiteks: „...nyt olisi viimeinen aika kirjoittamaan jäsenhakemusta Natolle.”⁶
- b. kasutatakse netsessiivverbe netsessiivkonstruktsioonide kontekstist väljas. Näiteks: „Tämän jälkeen samat naiset "uhrautuvat" hoitamaan ko. työt koska "on pakko", ja pääsevät sitten esittämään marttyyriä oikein huolella.”⁷

3.2. Andmete töötlus

Kõik kommentaarid on kokku kogutud *Exceli* töökeskkonda. Tabelis kasutatud netsessiivkonstruktsioonide kategoriseerimise kriteeriumid on järgmised:

- töösisene viitenumber (HS ###. millele leiab vaste lisade alt. Nt HS 027 puhul oleks tegu kolmandast artiklist võetud kommentaariga, kuna samast artiklist on pärit kommentaarid viitenumbritega HS 014 – HS 039);
- tsitaat (netsessiivkonstruktsiooni sisaldav lause);
- verb (netsessiivverb eraldi välja tooduna – see lahter teeb võimalikuks statistilise analüüsi, kus verbid loetakse kokku tähe kombinatsioonide järgi ning on oluline, et teised sõnad, mis samu täheühendeid sisaldavad, ei mõjutaks tulemust);
- kõneliik (netsessiivkonstruktsioonis kasutatud kõneliik);
- personaalpronoomen subjektina (statistilise analüüsi jaoks oluline kriteerium, et võrrelda kõikide subjektide ja personaalpronoomenite suhtarvu. Personaalpronoomen on välja toodud juhul kui see on netsessiivkonstruktsioonile subjektiks);
- aeg (netsessiivkonstruktsioonis kasutatud aeg);
- kõneviis (netsessiivkonstruktsioonis kasutatud kõneviis);
- subjekt (lause subjekt on välja toodud, juhul kui see on netsessiivkonstruktsioonile subjektiks);

⁶ “Putin: Sota Ukrainan kanssa epä-todennäköinen "maailmanlopun näkymä””. Helsingin Sanomat 23.02.2015. Kommenteerija: Itse asiassa. Kommentaar ilmunud: 23.02.2015. <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1424665929292> (vaadatud 02.03.2015).

⁷ „Vain perverssi nauttii lastenvaateshow'n pyörittämisestä”. Helsingin Sanomat 10.03.2015. Kommenteerija: Teemu. Kommentaar ilmunud: 11.03.2015. <http://www.hs.fi/ilta/10032015/a1305936113141> (vaadatud: 17.03.2015).

- üldisikulisus (statistilise analüüsi teostamise kergendamiseks loodud lahter, kuhu märgitakse kõik üldisikulised laused).

Tabel 1. Netsessiivvebride analüüsikriteeriumid

Viide	Tsitaat	Verb	KL	PP	Aeg	KV	Subjekt	ÜI
HS ###	Tsitaat	verb	A/N	nt minun /-	nt preesens	nt indikatiiv	nt ihmisen /-	+/-

KL – kõneliik

A/N – afirmatiiv/negatiiv

PP – personaalpronoomen

KV – kõneviis

ÜI – üldisikulisus

Esimeses tabelis sisalduva põhjal on töös tehtud kontentanalüüsi tarbeks teine tabel (vt pt 4.2), kus on netsessiivkonstruktsioone analüüsitud neljast aspektist:

- kõneviis,
- kõneliik,
- aeg,
- subjektilisus.

Netsessiivkonstruktsioonide kokkulugemiseks on kasutatud *Excelis* käsku *countif(s)* ja kokkulugemise tunnusteks järgmisi tähekombinatsioone:

- *pitää* – 'pit' ja 'pid';
- *täytyä* – 'täy';
- *tulla* – 'tul';
- *on pakko* – 'pak';
- *tarvita* – 'tar';
- *häätyä* – 'hää';
- *joutua* – 'jou';
- *on tehtävä* – 'tava' ja 'tävä';
- *on välttämätöntä* – 'välttämät'.

Nt netsessiivverbi *tulla* esinemisjuhud loetaks kokku järgmise valemiga:
=COUNTIFS(Andmed!\$D\$3:\$D\$443;"*tul*";Andmed!\$D\$3:\$D\$443;"<>*on
tultava*").

Nimetatud valem seab *Excelile* kaks tingimust: Tulbas "D" (kuhu on igasse ruutu eraldi välja kirjutatud üks netsessiivverb ilma teda ümbritseva kontekstita) tuleb kokku lugeda kõik ruudud, mis sisaldavad tähekombinatsiooni "tul", välja arvatud ruudud, kus esineb kombinatsioon "on tultava". Viimane kombinatsioon klassifitseerub *on tehtävä-* netsessiivkonstruktsiooni alla.

Kõneviisi, -liigi, aja ning tegumoe kriteeriumite puhul on samuti kasutatud mitme konditsiooni valemit COUNTIFS, mis väljendub kumulatiivselt väärtusena 1 iga kord, kui täidetud on kaks tingimust: lahtri D kastis on vastav verb ning teises kriteeriumile vastava lahtri kastis esineb nõutud märg. Netsessiivverbidele lisandub veel üleelmises lõigus *on tehtävä-* konstruktsioone vorme välistav käsk. Nt verbi *tulla* kõikide vormide juures kindla kõneviisi leidmiseks on kasutatud valemit:
=COUNTIFS(Andmed!\$D\$3:\$D\$443;"*tul*";Andmed!\$H\$3:\$H\$443;"*ind*";Andmed!
!\$D\$3:\$D\$443;"<>*tultava*").

Netsessiivverbide subjektilisust arvestatakse töös binaarselt – st oluline ei ole konkreetne personaalpronoomen või subjekt, vaid selle olemasolu. Nende leidmiseks verbi *tulla* näitel kasutatakse järgmist valemit:

=COUNTIFS(Andmed!\$F\$3:\$F\$443;"<>";Andmed!\$D\$3:\$D\$443;"*tul*";Andmed!\$D
\$3:\$D\$443;"<>*on tultava*").

See käsk loendab kokku kõik *tulla* verbiga samal real olevad personaalpronoomeni lahtris olevad ruudud, mis ei sisalda puudulikkuse märki '?' ning ühtlasi seab tingimuse eirata kõiki ridu, milles sisaldub vorm *on tultava*.

4. ANALÜÜS

4.1. Netikeele eripärad

Enne empiirilise analüüsi teostamist on sobilik selgituseks mõned internetikeele eripärad välja tuua. Karmen Kaljula (2014) kirjutab oma bakalaureusetöös, et netikeel ei ole ei standardne suuline ega kirjalik keel, kuna esimeseks puudub vahetu kontakt ning teiseks puudub kirjakeelele omane teksti toimetamine ja parandamine ning planeerimine (Kaljula 2014: 5).

Auli Hakulinen (2003) kirjutab kõnekeele mõjust kirjakeelele – õigemini eristab ta kirjakeelt kirjutatud keelest kuna kõne- ning kirjakeele vastandus ei ole tänapäeval enam adekvaatne. Viimast mõttearendust on jätkanud Jenni Viinikka ja Eero Voutilainen (2013), kes on väitnud et kirjakeel ning kõnekeel ja kirjutatud keel ning kõneldud keel on kaks terminipaari, mis tuleks teineteisest lahus hoida. Esimese puhul on tegemist lingvistika paradigma n.-ö. klassikalise vastandusega, mis hõlmab grammatikat ja õigekeelsust. Teine mõistepaar tähistab teksti esinemiskohta: kirjutatud keel on esitatud paberil, kõneldud keel suuliselt. (Viinikka, Voutilainen 2013). Hakulinen väidab, et kirjutatud keeles tarvitab keeleteksti kasutaja kõnekeelele omaseid nähtusi, et tekitada illusiooni suulisest kõnest. Hakulinen toob näiteks lühendatud vormide kasutamise, possessiivsufiksi ära jätmise, ning kongruentsi eiramine. Nt *meidän – me, minä – mä; hänen ajatuksensa – hänen ajatus; he tulevat – he tulee.* (Hakulinen 2003)

Käesoleva uurimuse empiiriline osa kinnitab Hakulise väiteid. Olgugi, et suurem osa netsessiivkonstruktsioone sisaldavatest lausetest vastavad grammatiliselt normeeritud kirjakeelele, leiduvad nii mõnedki laused, kus võib tähendada erinevaid kõnekeele mõjusid, nt lõpukadu: *Laista **pitäis** ottaa pois adoptio pykälä..* (HS 036). Pisut enam kasutatakse slängi, nt *Palkan korotukset ovat kiellettyjä, lupa niihin pitää kysyä demariraadilta, jotka määräävät myös oman palkkansa..* (HS 067) või *Ei ylipaino*

tarkoita sitä, että kuka tahansa **jepp** saa mennä selittämään mitä sen ylipainoisen pitäisi itsensä ja elämänsä kanssa tehdä (HS 341).

4.2. Kvantitatiivne kontentanalüüs

Juuresolevast tabelist võib näha 403 kogutud kommentaari jaotumist peatükis 3.2 selgitatud kriteeriumite alusel:

Tabel 2. **Koondtabel netsessiivverbidest ja neis kasutatud vormide kasutussagedusest**

Verbid	Kokku	Köneviis		Köneliik		Aeg			Subjekt.		PP jaotus		
		Ind	Cond	A	N	Prs	Ipfv	Pfv	I	ÜI	PP	Nom/Ph	ÜI
Pitää	229	103	126	201	28	213	13	3	89	140	21	68	140
Täytyä	14	13	1	14	0	14	0	0	4	10	3	1	10
Tulla	38	14	24	36	2	37	1	0	19	19	3	16	19
On pakko	13	13	0	10	3	12	1	0	4	9	1	3	9
Tarvita	29	25	4	0	29	29	0	0	9	20	0	9	20
häätyä	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
joutua	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
On tehtävä	80	72	8	80	0	78	2	0	20	60	8	12	60
on välttä...	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KOKKU:	403												

Ind – indikatiiv

Cond – konditsionaal

Prs – preesens

Ipfv – imperfekt

Pfv – perfekt

ÜI - üldisikuline

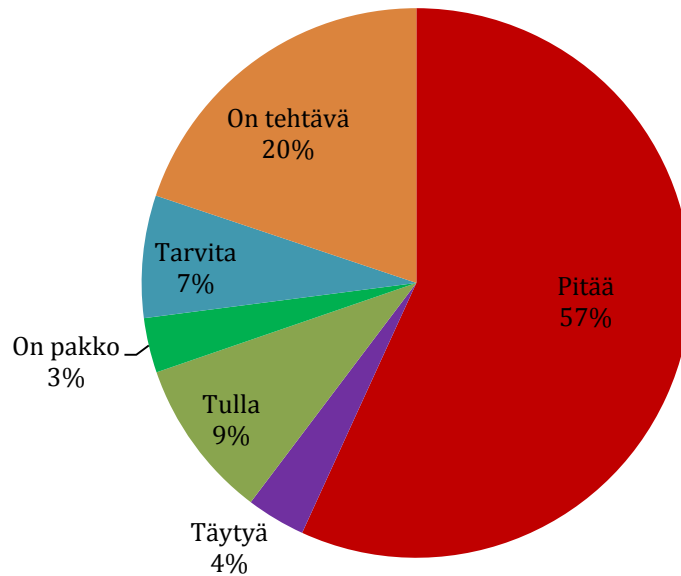
I – isikuline

Nom – noomen

Ph – fraas

4.2.1. Netsessiivkonstruktsioonide protsentuaalne jaotus

Netsessiivkonstruktsioonide protsentuaalne jaotus on välja toodud alloleval diagrammil.

Joonis 1. Netsessiivverbide ja -konstruktsioonide jaotus

Diagrammilt on näha, et *pitää* (näide 2a) verb on ülekaalukalt enimkasutatud, 57% ehk 229 kasutusjuhtuga, mis ühtib teooriasos väljatooduga. Küll aga ei tulnud uurimustööst välja see, et *on tehtävä*- konstruktsioon (2b) oleks netsessiivkonstruktsioonidest enimkasutatud, nagu väidab Kangasniemi. Viimane hõlmab kõikidest kasutusjuhtudest 80 korda, mis teeb jaotuslikult 20% ja asetab selle teiseks enimkasutatud variandiks. Ülejäänud netsessiivverbid jagunevad järgmiselt: *tulla* (2c) verb on 38 kasutuskorraga (9% kõigist kasutusjuhtudest) kolmandal kohal, *tarvita* (2d) verb 29 korruga (7%) neljandal, *täytyä* (2e) 14 korruga (4%) viiendal ja *on pakko* (2f) 13 korruga (3%) viimasel kohal. Verbe *häätyä*, *joutua* ja vormi *on välttämätöntä* ei esinenud kogutud andmestikus ühtki korda.

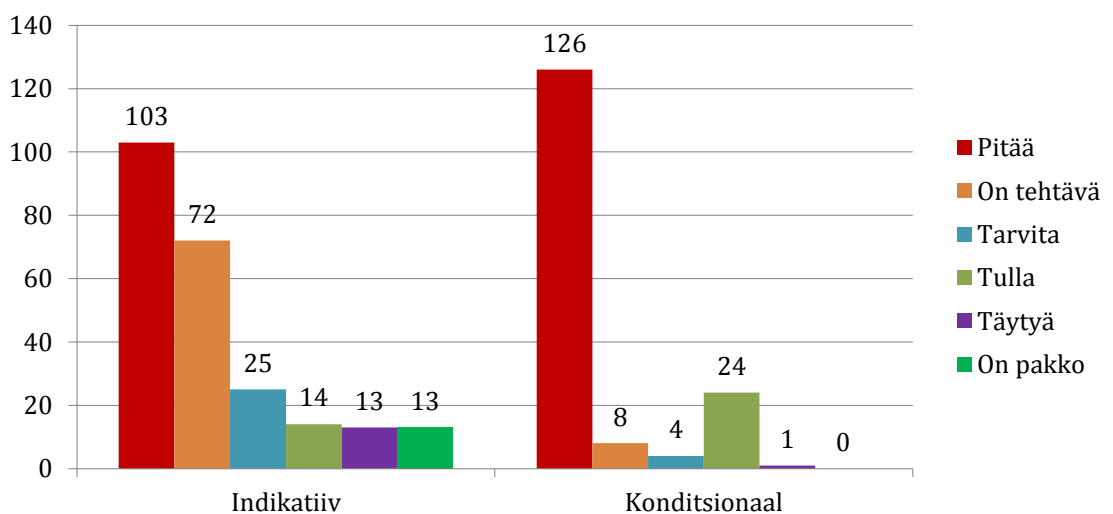
Huvitav on see, et *pitää* verbi eelistamine tuleb välja nii käesoleva töö uurimuses kui ka Kangasniemi käsitluses ent ometi kasutatakse õpikutes ja grammatikates netsessiivverbi prototüübina *täytyä* verbi. Nt Leila White'i õpiku netsessiivlausete peatüki pealkiri on

Netsessiivilauseet („täytyy“ – rakenne) (White 2010: 271); Margit Kuuse õpikus on sama teemat käsitlev peatükk märgitud pealkirjaga *Täytyy* (Kuusk 2011: 46). Ka VISK-i järgi on *täytyä* n.-ö. vaikumisi netsessiivverb, mis on toodud esimeseks netsessiivkonstruktsiooni näiteks: *Minun täytyy ~ on aika mennä* (VISK §906).

- (2) a) Miksi termi **pitäisi** muuttaa sen mukaan, missä liitto on solmittu? (HS 029)
 b) Mikäli haluaa koululta muuta kuin peruskoulu tarjoaa, **on varauduttava** maksamaan tai hankkimaan koulun rahoitus itse. (HS 070)
 c) Jokaisen vanhemman **tulee** tavoitella jälkikasvulleen mahdollisimman hyvää opetusta ja oppimista. (HS 085)
 d) Nyt puhutaan lemmikkieläimistä, **ei tarvitse** sekoittaa asiaan mitään työpsykologiaa ja pomottamista. (HS 098)
 e) Valitettavasti **täytyy** sanoa että suomalaisille nousee tästä mieleen varsin ikäviä muistoja. (HS 172)
 f) **On** ihan **pakko** olla niin sosiaalista mediaa, että. (HS 115)

4.2.2. Kõneviiside jaotus

Kõneviiside jaotus on välja toodud joonisel 2.

Joonis 2. Kõneviiside jaotus

Kokku on kasutatud kaht kõneviisi: indikatiivi ning konditsionaali, ning nende jaotus sõltub kontekstist. *Täytyä* verbi ning *on tehtävä-* ja *on pakko* konstruktsioonide puhul on enim kasutatud Indikatiivi. *Täytyä*'l (3a) on vaid üks konditsionaali kasutusjuht ning kõik ülejäänud 13 vormi esinevad indikatiivis. *On tehtävä-* konstruktsioonil esineb 72 indikatiivi (3b) kasutust (90% *on tehtävä-* konstruktsiooni juhtudest) ja kaheksa konditsionaali (3c) kasutusjuhtu. *On pakko* (3d) konstruktsiooni juures ei ole ühtki konditsionaali esinemisjuhtu. *Tarvita* (3e) verbiga kasutatakse enamasti indikatiivi ning *pitää* puhul on konditsionaali (3f) kasutatud 23 juhu võrra rohkem kui indikatiivi ning ka *tulla* puhul on tingiv kõneviis (3g) leidnud kümme kasutusjuhtu rohkem kui kindel kõneviis.

Indikatiivi eelistust *on tehtävä-* konstruktsiooni puhul sarnases kontekstis kinnitab ka Pekkarinen (2011) oma dissertatsioonis. Tema uuritud ajalehecorpuse analüüs näitab, et ajavorme mitte eristades esineb netsessiivkonstruktsiooni indikatiivi vormi 92% kõikidest juhtudest ja murdematerjali analüüsi puhul on selle sageduseks 90,8%. (Pekkarinen 2011: 164)

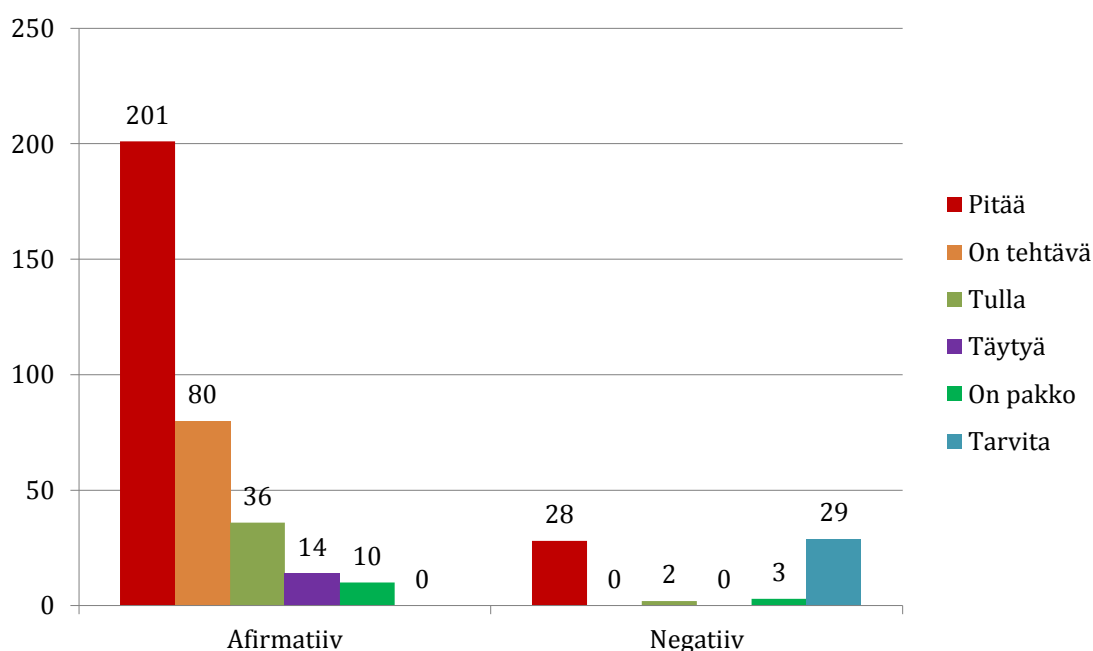
Pitää kõneviiside vahel on vaid 10% erinevus, nii ei saa väita, et üks oleks üldiselt keelekasutajate poolt eelistatum kui teine ning ülejäänud verbide puhul jääb kogutud andmestikku väheseks, et statistilise analüüsi kaudu üldistusi teha.

- (3) a) Muutaman vuoden päästä asialle nauretaan yhdessä, toki lapsi **täytyy** tulla kuulluksi jossain muualla, jos ei opettajan kanssa yhteiselämä suju. (HS 071)
- b) Oikeus **on suotava** miehille ja naisille ja he voisivat solmia liiton niin monen miehen ja/tai naisen kanssa kuin ikinä haluavat. (HS 017)
- c) Työrauha **olisi oltava** niin opettajilla kuin oppilaillakin. (HS 047)
- d) Auton huoltoonkin löytyy firmoja, jos auto **on pakko** omistaa (HS 401)
- e) **Eipä** sitä **tarvitse** mikään raittiusintoilija tai uskovainen olla.(HS 043)
- f) Minusta lääkäreille ja sairaanhoitajille **ei pitäisi** antaa omantunnon oikeutta toisten ihmisten elämän päätöksiin. (HS 250)

g) Tästä käsityksestä johtuen Suomen **tulee** viipymättä liittyä NATO:on. (HS 335)

4.2.3. Kõneliikide jaotus

Kõneliikide jaotus on välja toodud joonisel 3.

Joonis 3. Kõneliikide jaotus

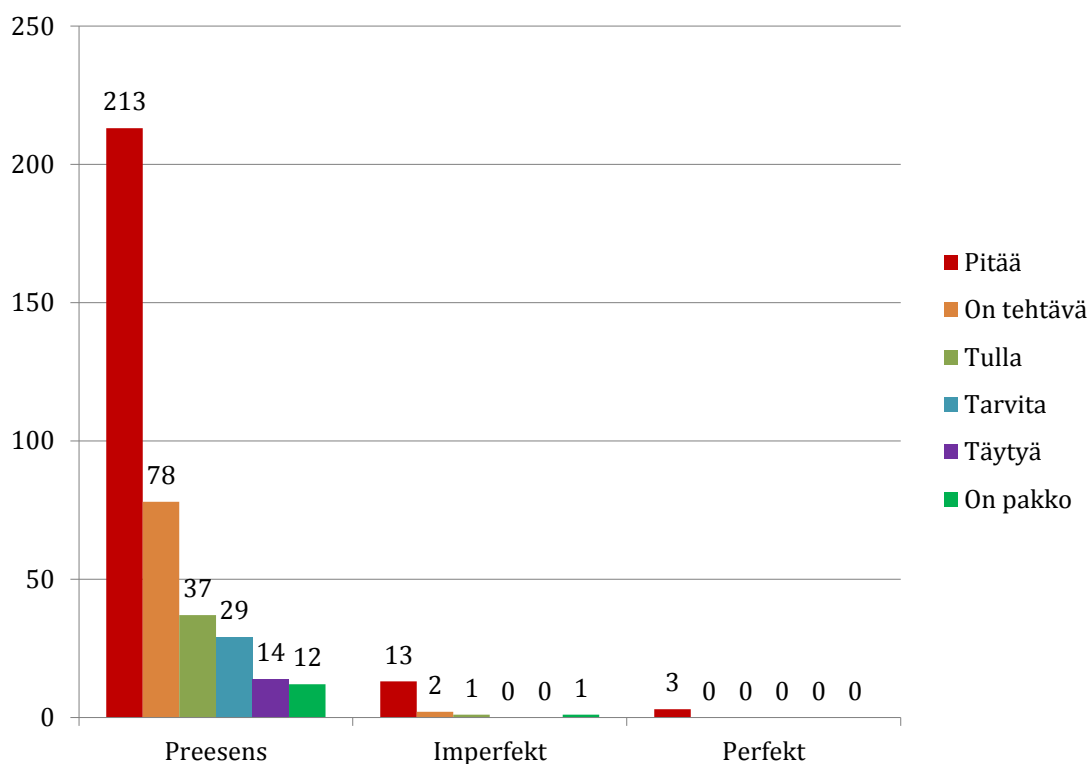
Kõikidel juhtudel v.a. *tarvita* puhul on afirmatiiv enimkasutatud kõneliik. *Tarvita* verbiga ei ole kommentaarides koostatud ühtki afirmatiivset lauset – seega on kõik laused negatiivis (4a). *Pitää* verbi puhul on kasutatud afirmatiivi (4b) 201 juhul ehk 88% kõikides juhtudest ning negatiivi (4c) 28 juhul (12%). Negatiiv puudub *on tehtävä*-konstruktsioonist ja *täytyä* verbidest. *On pakko* (4d) puhul esines negatiiv kolmel ja *tulla* (4e) puhul kahel korral.

Tarvita negatiivi eelistus on ootuspärane ja ühtib Kangasniemi poolt välja tooduga (Kangasniemi 1992: 60).

- (4) a) Ja vanhat kissat vasta ovatkin ihania olentoja, karkaamista **ei tarvitse** enää pelätä vaan mukavuudenhaluisena viihtyvät lämpimässä kodissa. (HS 099)
- b) Ehdottomasti poliisille **pitää** antaa laajemmat oikeudet soluttautumiseen ja todistajien suojeleuakin **pitäisi** laajentaa. (HS 376)
- c) Mielipiteeni on, USA:n kanssa **ei pidä** liittoutua esim. terrorismin vastaisessa sodassa. (HS 125)
- d) Sitä loukkaavaa kuvaahan **ei ole pakko** katsoa. (HS 312)
- e) Tämä elementti on VAPAUS, eikä sitä **tulis** rajoittaa vain siksi ettei se kuulu lähi-idän paimentolaiskansojen agendaan. (HS 225)

4.2.4. Aegade jaotus

Aegade jaotus on välja toodud joonisel 4.

Joonis 4. Aegade jaotus

Kokku on kogutud materjalis kasutatud kolme aega: preesensit, imperfekti ja perfekti. Viimast esineb uurimustöös vaid kolmel korral *pitää* verbiga (5a). Imperfekti kasutatakse *pitää* verbi puhul 13 korda (5b), *on tehtävä*- konstruktsiooni puhul leidub kaks imperfektset vormi (5c), *tulla* (5d) ja *on pakko* (5e) vormidel esineb üks lihtminevikuline vorm ning *täytyä* ning *tarvita* verbidel imperfekt antud andmehulgas puudub. Ülejäänud jagunemine toimub olevikuliste vormide vahel, kus *pitää* verbil on 213, *on tehtävä*- konstruktsioonil 78, *tulla* verbil 37, *tarvita* verbil 29, *täytyä* verbil 14 ja *on pakko* konstruktsioonil 12 kasutuskorda.

(5) a) Maailmassa on varmaankin satojatuhansia adoptiota odottavaa lasta, miksi **olisi pitänyt** tehdä vielä lisää? (HS 245)

b) **Piti** oikein käydä katsomassa vanhojen uutisten kommentteja. (HS 120)

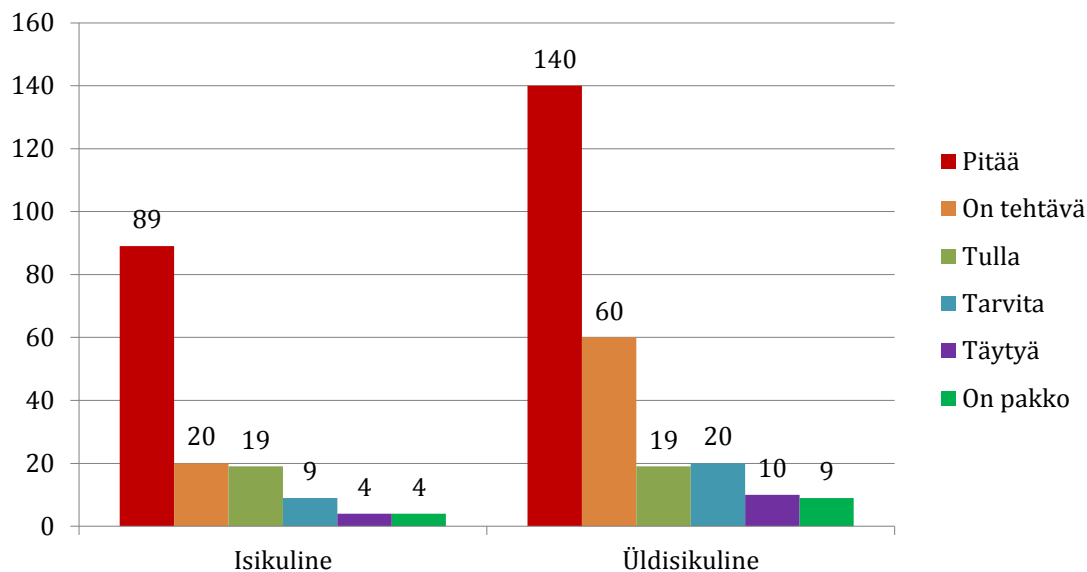
c) Opettajia oli kuitenkin kaikenlaisia - tiukkoja ja vähemmän tiukkoja, innostavia ja vähemmän innostavia - mutta kaikkien kanssa **oli tultava** toimeen. (HS 063)

d) Aiemminkin **tuli** todettua, että materiaali on pilvessä. (HS 393)

e) Panssareista saattoi loppua polttoaine Moskovan kynnyksellä kun huolto ei yksinkertaisesti vain pysynyt perässä jolloin ne **oli pakko** jättää sinne hylättynä. (HS 013)

4.2.5. Subjektilisuse jaotus

Subjektilisuse jaotus on välja toodud joonisel 5.

Joonis 5. **Subjektilisuse jaotus**

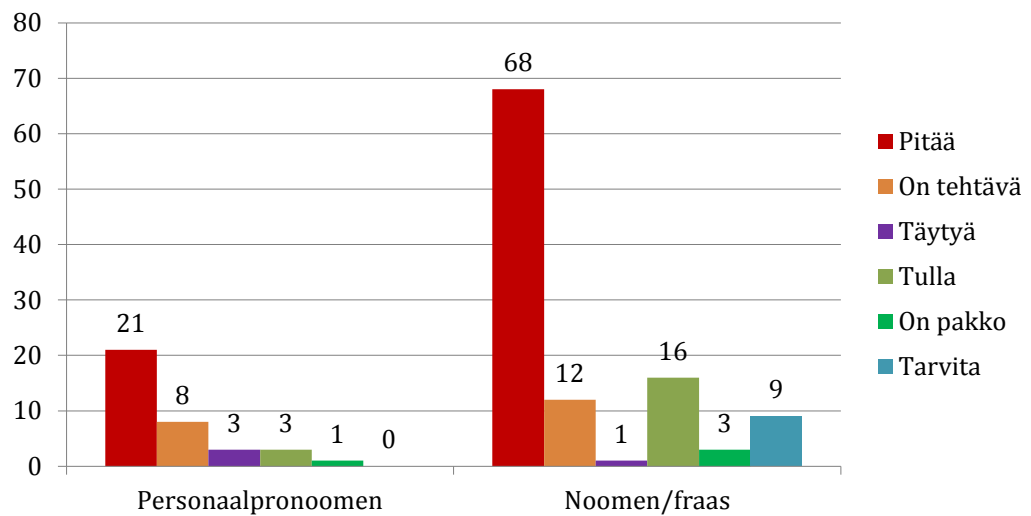
Subjektilisuse jaotus kaldub üldisikulisuse kasuks. Ainsaks erandiks on *tulla* verb, millel on 19 isikulist (6a) ja 19 üldisikulist vormi (6b). *Pitää* verb jaotub 140 kaustuskorraga (61% kõikidest *pitää* verbidest) üldisikulisteks (6c) ja 89 korraga (39%) isikulisteks (6d) vormideks. *On tehtävä*- konstruktsioon jaguneb 60 korraga (75%) üldisikulisteks (6e) ja 20 korraga (25%) isikulisteks (6f) vormideks. *Tarvita* verbi üldisikulist vormi (6g) on kasutatud 20 korral (67%) ning isikulist (6h) üheksal korral (33%), *täytyä* kümme üldisikulist (6i) vormi moodustavad 71% kõikidest verbi kasutuskordadest ning neli isikulist vormi (6j) 29%. *On pakko* konstruktsioon jaguneb üheksa kasutuskorraga (69%) üldisikuliseks (6k) ja nelja kasutuskorraga (31%) isikulisteks (6l).

Tulemused on kooskõlas teooriaosaga, mis väidab et netsessiivkonstruktsioonide puhul on tavalisem üldisikuline tegumood (Laitinen 1992; Pekkarinen 2011). Samas ei saa väita, et isikuliste vormide esinemine oleks midagi harukordset – käesoleva töö statistikast selgub, et vähemalt iga neljas netsessiivverb on isikuline ning mõnel puhul esineb isikulisust ka rohkem.

- (6) a) **Tulisiko** samaa sukupuolta olevien saada mennä naimisiin? (HS 022)
- b) Tahdosta riippumaton hoito on raju pakkokeino, **eikä** sitä **tulee** käyttää kuin todellisessa hengenvaarassa. (HS 141)
- c) Kukaan ei ole yksin mitään - jokaisella **pitäisi** olla oma mielipide. (HS 008)
- d) **Ei** hän **pitänyt** sitä sinänsä virhearviona. (HS 009)
- e) Oikeus **on suotava** miehille ja naisille ja he voisivat solmia liiton niin monen miehen ja/tai naisen kanssa kuin ikinä haluavat. (HS 017)
- f) **Olisiko** meidän vakavasti **harkittava** puolustusvoimiemme nykyaikaistamista eräiltä osin? (HS 136)
- g) Sitä **ei tarvitse** suojella **eikä** sitä **tarvitse** pelätä. (HS 307)
- h) **Ei** Amerikan **tarvitse** tavoitella maailmanvaltaa. (HS 175)
- i) Ja peruselämänohje että välillä **täytyy** osata sanoa ei. (HS 352)
- j) Meidän **täytyy elää** sen kanssa, että on huonoja mielipiteitä ja surkeaa arvostelukykä. (HS 193)
- k) Miksi **on pakko** olla suomessa? (HS 340)
- l) Herää kysymys: **onko** eurooppalaisten kansojen oikeasti **pakko** mukautua islamin ehdoilla elämiseen? (HS 236)

4.2.6. Personaalpronoomenite ja muude subjektide jaotus

Isikuliste vormide puhul on huvitav ka subjekti jagunemine personaalpronoomenite ja nimisõnade/fraaside vahel. Nimetatud jaotus on välja toodud joonisel 6.

Joonis 6. **Personaalpronoomenite ja muude subjektide jaotus**

Personaalpronoomeneid on kasutatud küllaltki vähesel määral: *pitää* (7a) puhul 21 korral, *täytyä* (7b) ja *tulla* (7c) verbide puhul kolmel korral, *on pakko* (7d) netsessiivkonstruktsioonidest vaid üks on personaalpronoomeniga ja *on tehtävä-* (7e) konstruktsiooni puhul leidub kogutud andmehulgas kaheksa personaalpronoomeniga lauset.

(7) a) Hän pisti itärintaman tappion Mussoliinin piikkiin koska hänen **piti** lykätä operaatio Barbarossan alku huhtikuusta kesäkuuhun koska il Duce piti käydä pelastamassa ensin Kreikasta missä hänen sotamenestyksensä päättyi. (HS 011)

b) Tälle hetkellähän tilanne on se, että jos mies ja nainen ovat avioliitossa ja jompikumpi ryhtyy sukupuolenkorjausprosessiin, heidän **täytyy** ottaa avioero ja muuttaa suhteensa rekisteröidyksi parisuhteeksi. (HS 033)

c) Jos pidämme Vilksin kohtaloa epäoikeudenmukaisena, meidän **tulisi** äänestää Suomessa poliitikkoja jotka uskaltavat puolustaa sananvapautta siinä merkityksessä että myös toisen uskonnollisten arvojen loukkaaminen on lainsäädännössä sallittua. (HS 209)

d) Kivikaudella paluu ei näytä kovin todennäköiseltä, mutta meidän **on pakko** laskea elintasoamme merkittävästi, jos haluamme että ns. läntisestä sivilisaatiosta jää edes jotain jäljelle. (HS 348)

e) PK voi toteutua oikeastaan vain substanssin kustannuksella eli jotta et loukkaisi ketään sinun on riisuttava sanomasi konkreettisesta sisällöstä.

Enimkasutatuid personaalpronoomenid olid *meidän* (11 kasutusjuhtu), *hänen* (kuus kasutusjuhtu) ja *sinun* (viis kasutusjuhtu).

Korrelatsioonid erinevate kategooriate puhul välja tuua ei saa, sest piisava infohulgaga konstruktsioonide juures neid ei ilmnenud ja vähese esindusega konstruktsioonide hulgas on variatiivsus liiga suur ning võib eeldada, et näiliste tendentside puhul on tegemist juhuslike kokkulangevusega – nt neli subjektilist *on pakko* vormi ei ole kindlasti piisavad, et nendevaheliste korrelatsioonide üle spekuleerida, eriti kui ka nende nelja hulgas esineb erinevusi.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida netsessiivkonstruktsioonide kasutust ajalehe Helisingin Sanomat kommentaariumis. Selle tarbeks olen teostatud kvantitatiivse kontentanalüüsi andmemassiivi põhjal, mille olen kogunud ise ning mis koosneb 403 lausest.

Töö teoreetiline osa baseerub eelkõige Heikki Kangasniemi soome keele modaalsust käsitlevale monograafiale „Modal expressions in Finnish“, kuid kasutan ka teisi keeleteaduslikke materjale. Kontentanalüüsi läbiviimiseks on kasutatud Earl Babbie sotsioloogia õpikut, kus on kontentuuringu teoreetilised alused detailselt ära seletatud.

Kokku on minu kogutud andmestikus kasutatud erineval määral kuut netsessiivkonstruktsiooni ning esindatuse puudumise tõttu on tööst välja jäänud verbid *häätyä* ning *joutua*. Ühtlasi ei kasutatud kommentaarides kordagi konstruktsiooni *on vältämätöntä*.

Uurimuse tulemused ühtivad enamjaolt teooriaga, nt *pitää* verb on minu kogutud materjalis enimkasutatud ning Kangasniemi kirjutab, et *pitää* ongi kõige tavalisem netsessiivverb, kuid lahkheli tekib *on tehtävä*- konstruktsiooni juures. Kangasniemi väidab, et see on kõige kasutatud netsessiivsuse väljendamise vorm, ent minu andmed sellega ei ühildu, vaid toovad nimetatud netsessiivkonstruktsiooni teiseks enimkasutatuks. Lahkheli üks põhjuseid võib olla algmaterjalide olemuslik ja kvantitatiivne erinevus. Teised põhjused võivad olla keelekasutajate kontingendi muutustes ja keele enda arengus.

Huvitav oli ka see, et olenemata *pitää* verbi oluliselt laiemast kasutusest, on soome keele netsessiivverbide prototüübiks ikkagi *täytyä*, mida kasutatakse soome keele õpikutes netsessiivsuse teema tutvustamiseks.

Ka eraldi kriteeriumite järgi analüüsides esineb mõningaid väljatoodavaid tendentse. Nt kõneliike analüüsides selgub, et afirmatiivi kasutus on oluliselt enamlevinud kui negatiivi kasutus. Erandiks on verb *tarvita*, milles esineb 29 juhtu negatiivses vormis ning vaid üks kasutusjuht afirmatiivses vormis.

Ajavormide võrdlusest selgub, et netsessiivkonstruktsioonide puhul kasutatakse kasutatakse kõige rohkem preesensi vorme. Esindatud on ka mõned imperfekti vormid, kuid perfektsed lausevormid on esindatud vaid kolmel korral – kõik neist *pitää* verbiga.

Subjektilisuse jaotus vastab teooriale ja varasematele uurimustele, mis väidavad, et netsessiivkonstruktsioonid on tavaliselt üldisikulised. Ainsaks erandiks on verb *tulla*, millel on käesoleva töö andmestikus 19 isikulist ja sama palju üldisikulisi vorme. Üldisikuliste vormide eelistus ei tähenda aga seda, et isikulised vormid oleksid midagi harukordset – minimaalne isikulise tegumoe esindatus iga verbiga oli vähemalt 25%.

Subjektilisust põhjalikumalt uurides ning eristades personaalpronoomenid muudest subjektidest võib näha, et personaalpronoomenite kasutus ei ole eriti kõrge – nt *pitää* verbi puhul on see vaid 21 juhtu 229-st.

Kõneviiside jaotus sõltub enim kontekstist. Kui *on tehtävä*- konstruktsioon on 90% ulatuses indikatiivis ning ka *tarvita*, *täytyä*, ja *on pakko* konstruktsioonid on suuremas ulatuses indikatiivis, siis *pitää* ja *tulla* on seevastu pigem konditsionaalis – olgugi et need vahed ei ole niivõrd suured kui esimesel grupil.

Otseseid korrelatsioone erinevate kategooriate vahel välja tuua ei õnnestu, kuna variatiivsused on liiga suured. Küll aga saab käesolevas töös välja toodud statistika põhjal püstitada uusi hüpoteese, mille mida uurida edaspidistes korpusuuringutes.

Nesessiivirakenteen käyttö Helsingin Sanomien kommenteissa.

Tiivistelmä

Tämän kandidaattitutkielman tavoite on tutkia Helsingin Sanomien artikkelien kommentteja ja seurata niissä olevia nesessiivirakenteita. Pää tavoitteena on tutkia nesessiivirakenteen käyttöä ja katsoa siellä olevia tendenssejä. Sitä varten olen kerännyt 403 kommenttia ja tehnyt siltä pohjalta kvantitatiivisen sisällön analyysin.

Työn teoreettisen osan yksi tärkein lähde on Heikki Kangasniemen kirja „Modal expressions in Finnish“, mutta olen käyttänyt myös toisia kielitieteellisiä lähteitä. Sisällön analyysin tekemiseksi olen käyttänyt Earl Babbie sosiologian oppikirjaa, jossa on esitetty sisällön analyysin teoria tosi yksikohtaisesti.

Analyysi on tehty eri kriteerien pohjalta, olen käyttänyt myönteisyyttä, modusta, tempusta, tekijää ja subjektillisuutta ja tutkimuksen tulokset yhtyvät teorian kanssa. Kangasniemi kirjoitti, että *pitää* verbi on suomen kielessä yleisin nesessiiviverbi ja niin on se myös minun tutkimuksessani. Yksi ero Kangasniemen teoriasta oli se, että hän sanoi *on tehtävä-* rakennin oleva kaikkein yleisempi nesessiivirakenne, mutta ei se ollut niin tässä tutkimuksessa. *On tehtävä-* rakenne on toisella paikalla – sillä on 80 käyttöpaikkaa (*pitää* verbilla on 229), mutta Kangasniemi on käyttänyt Oulun korpusta, jossa on 29 000 virkeettä, mutta minulla on vain 403 kommenttia. Yleisyyden tarkistamiseksi pitäisi tehdä isompi tutkimus.

Eri kriteerien pohjalta voi nähdä trendejä. Esimerkiksi myönteisyydestä voi sanoa, että affirmatiivi on yleisempi kuin negatiivi. Sillä on vain yksi ero: *tarvita* verbi, jossa on 29 negatiivin käyttöä ja vain yksi affirmatiivi. Siitä syystä voi sanoa, että *tarvita* verbiä käytetään yleisesti kiellon ilmaisemiseksi.

Aikamuodoista voi sanoa, että preesenssiä käytetään yleisemmin. Tutkimuksessani on myös vähän imperfektin muodoja, mutta vain kolme perfektin muotoa.

Tekijänä käytetään enemmän epämääräistä personaa. Se oli kirjoitettu niin myös teoriassa. Poikkeuksena tutkimuksessani on vain *tulla*- verbi, josta löytyy 19 persoonaista ja 19 epämääräistä esimerkkiä.

Jos katsoo subjektillisuutta vähän lähemmin, selviää, että persoonapronomeineita ei käytetä kovin paljon. Esimerkiksi *pitää*- verbin kanssa vain 21 kertaa 299-stä.

Modukset riippuvat enemmän kontekstista. Jos *on tehtävä*- rakenne on 90% määrällä indikatiivissa ja yleisemmin on indikatiivissa myös *tarvita*, *täytyä* ja *on pakko* nesessiivirakenteet, sitten *pitää* ja *tulla* on yleisemmin konditionaalissa.

Korrelaatioita työssäni ei löytynyt, koska variatiivisuudet ovat liian isoja ja tutkimuksessani ei ollut universaalisia nesessiivirakenteen muotoja.

KIRJANDUS

Babbie, Earl 2006. *The Practice of Social Research* Eleventh Edition. Belmont: Thomson Learning Academic Resource Center.

Bickel, Balthasar., Bernard Comrie, Martin Haspelmath 2008. *The Leipzig Glossing Rules: Conventions for interlinear morpheme-by-morpheme glosses*. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology & The Department of Linguistics.

Bybee, Joan., Revere Perkins, William Pagliuca 1994. *The Evolution of Grammar. Tense, aspect and modality in the languages of the world*. Chicago: The University of Chicago Press.

Hakulinen, Auli 2003. Vielä nykysuomesta ja sen huollosta. Ovatko puhuttu ja kirjoitettu kieli erkaantuneet toisistaan? – Kielikello, nr 1. <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=1401>. Vaadatud 23.05.2015.

Kaljula, Karmen 2014. *Dialogipartiklid armastuse- ja sõjateemalistes netivestlustes*. Bakalaureusetöö. Tartu.

Kangasniemi, Heikki 1992. *Modal Expressions in Finnish*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kuusik, Margit 2011. *Suomi selväksi: soome keele õpik*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Laitinen, Lea 1992. *Välttämättömyys ja persoona: suomen murteiden nesessiivisten rakenteiden semantiikkaa ja kielioppia*. – Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Pekkarinen, Heli 2011. *Monikasvoinen TAVA-partisiippi. Tutkimus suomen TAVA-partisiipin käyttökonteksteista ja verbiliittojen kieliopillistumisesta*. Doktoritöö. Helsinki.

Penjam, Pille 2008. Eesti kirjakeele da- ja ma-infinitiiviga konstruktsioonid. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

TCOED = The Compact Oxford English Dictionary: Second Edition 1991. Toim. Robert W. Burchfield, Henry Bradley, William A. Craigie, James A.H. Murray, Charles T. Onions. Oxford: Clarendon Press.

VISK = Iso suomen kielioppi 2005. Alho, Irja., Auli Hakulinen, Tarja Riitta Heinonen, Vesa Koivisto, Riitta Korhonen, Maria Vilkuna. Helsingi: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk/>. Vaadatud 23.05.2015.

Viinikka, Jenni., Voutilainen, Eero 2013. Ääniä ilmassa, merkkeja paperilla – puhutun ja kirjoitetun kielen suhteesta. – Kielikello, nr 3. <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2628>. Vaadatud 23.05.2015.

White, Leila 2010. Suomen kielioppia ulkomaalaisille. Helsingi: Oy Finn Lectura Ab.

LISAD

KOMMENTAARIDE ALLIKAD

- 1) HS 001 – HS 004. – Paljastussivusto näyttää salaa suoraa videota kymmenistä suomalaiskodeista. – <http://www.hs.fi/tekniikka/a1415848043004> (vaadatud 02.02.2015).
- 2) HS 005 – HS 013. – Hitlerin Sudenpesä muistuttaa diktaattorin hulluudesta – HS vieraili paikalla. – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1416806851825> (vaadatud 02.02.2015).
- 3) HS 014 – HS 039. – Mitä mieltä oikein oletkaan tasa-arvoisesta avioliittolaista? Kokeile HS:n testillä. – <http://www.hs.fi/politiikka/a1305900857412?ref=hs-art-suositellut> (vaadatud 02.02.2015).
- 4) HS 040 – HS 041. – Suomalaiset käyttävät sukkia ja alusvaatteita keskimäärin 2–3 vuotta. – <http://www.hs.fi/kotimaa/a1422412634505> (vaadatud 03.02.2015).
- 5) HS 042 – HS 044. – Vantaalainen pornokauppa vetelee viimeisiään hautausmaan kupeessa. – "Se on se internet". – <http://www.hs.fi/kaupunki/a1422336426956> (vaadatud: 03.02.2015).
- 6) HS 045 – HS 095. – Miksi en saisi haluta lapselleni hyvää opettajaa?. – <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1422248405460> (vaadatud: 06.02.2015).
- 7) HS 096. – Busseja palaa yksi viikossa – viime vuonna ei yhtään henkilövahinkoa. – <http://www.hs.fi/kotimaa/a1423104619033> (vaadatud: 06.02.2015).
- 8) HS 097 – HS 100. – Kissan henki on halpa: koirat haetaan löytöeläintaloista takaisin kotiin, kissoja ei. – <http://www.hs.fi/ilta/04022015/a1305924553835> (vaadatud: 06.02.2015).
- 9) HS 101 – HS 103. – Antisemitistiset viharikokset lisääntyivät Britanniassa. – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1423108136686> (vaadatud: 06.02.2015).
- 10) HS 104 – HS 107. – Vauva valvotti niin, että muisti men. – <http://www.hs.fi/elama/a1423026332516> (vaadatud: 10.02.2015).

- 11) HS 108 – HS 128. – YK:n raportti: Isis ristiinnaulitsee lapsia, myy heitä seksiorjiksi ja hautaa elävältä. – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305924920675> (vaadatud: 11.02.2015).
- 12) HS 129 – HS 139 – Niinistö: Suomi ei anna aseapua Ukrainalle. – <http://www.hs.fi/kotimaa/a1423105726515> (vaadatud: 11.02.2015).
- 13) HS 140. – Lupaukset kannattaa tehdä niin inhorealistisesti kuin mahdollista. – <http://www.hs.fi/elama/a1419822824212> (vaadatud 16.02.2015).
- 14) HS 141 – HS 145. – Mielipide: En voi auttaa anoreksiaa sairastavaa lastani, koska hän ei ole omasta mielestään sairas. – <http://www.hs.fi/mielipide/a1419827792803> (vaadatud: 16.02.2015).
- 15) HS 146 – HS 149. – Pakolliset uskontotunnit vähenevät lukiossa. – <http://www.hs.fi/kotimaa/a1415849835746> (vaadatud: 16.02.2015).
- 16) HS 150 – HS 156. – Lähes 2 000 suomalaista kuoli alkoholiin – keski-ikäiset miehet suurin ryhmä. – <http://www.hs.fi/kotimaa/a1419908642384> (vaadatud: 16.02.2015).
- 17) HS 157 – HS 175. – Putin: Sota Ukrainan kanssa epä-todennäköinen "maailmanlopun näkymä". – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1424665929292> (vaadatud 02.03.2015).
- 18) HS 176 – HS 178. – Uudessa työpaikassa ei kannata juoruilla – 7 vinkkiä uudelle työntekijälle. – <http://www.hs.fi/tyoelama/a1424427845907> (vaadatud 02.03.2015).
- 19) HS 179 – HS 180. – Laki vahvistettiin: Britanniasta tulee ensimmäinen maa, jossa lapsella voi olla kolme vanhempaa. – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305931709551> (vaadatud 02.03.2015).
- 20) HS 181 – HS 225. – Terroristien jahtaama pilapiirtäjä Lars Vilks elää piilossa yksinäisenä ja katkerana. – <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1424429849299> (vaadatud: 08.03.2015).
- 21) HS 226 – HS 236. – Suomi pelkää terroristeja vähemmän kuin naapurimaat. – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1424069318265> (vaadatud: 08.03.2015).

- 22) HS 237 – HS 240. – Boko Haramin konfliktin leviäminen voi johtaa kaaokseen – iskuja jo neljän maan alueella. – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1424758198457> (vaadatud: 08.03.2015).
- 23) HS 241 – HS 243. – Pommiuhka eristi Kööpenhaminan lauantaian terrori-iskun tekopaikan. – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305928913208> (vaadatud: 08.03.2015).
- 24) HS 244 – HS 280. – Minä keitin teetä, ja ystävani Masha teki aborttia. – <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1424429788778> (vaadatud 08.03.2015).
- 25) HS 281. – Elisan sähköpostiuudistus hämmentää kuluttajia. – <http://www.hs.fi/talous/a1425297319900> (vaadatud: 08.03.2015).
- 26) HS 282 – HS 325. – Ihmiset janoavat loukkauksia ja etsivät tietä uhriksi. – <http://www.hs.fi/tiede/a1424750953290> (vaadatud 16.03.2015).
- 27) HS 326 – HS 335. – Venäjä arvosteleo Suomea lasermittareiden toimituksesta Ukrainaan – "ei palvele rauhaa". – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1425297400448> (vaadatud 16.03.2015).
- 28) HS 336 – HS 338. – Ukrainassa haavoittunut venäläissotilas lehdelle: "Tiesimme, mihin olemme menossa". – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1425296507301> (vaadatud 17.03.2015).
- 29) HS 339 – HS 341. – Ilkeä nettipilkka jyrättiin – naiset kutsuivat tanssitaidotoman miehen ”eppisiin” yksityisjuhliin. – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305935611056> (vaadatud 17.03.2015).
- 30) HS 342 – HS 343. – Syviä reikiä ilmestyi maahan Helsingissä – samoja ongelmia on monissa paikoissa. – <http://www.hs.fi/kaupunki/a1305934941153> (vaadatud 17.03.2015).
- 31) HS 344 – HS 347. – "Sinun, Ted" – näin Pekka Jyväskylästä päätyi kirjeen-vaihtoon sarja-murhaajan kanssa. – <http://www.hs.fi/kuukausiliite/a1425532429048> (vaadatud 17.03.2015).
- 32) HS 348 – HS 354. – Tuttu helveti on parempi kuin tuntematon taivas. – <http://www.hs.fi/ilta/04032015/a1305934109276> (vaadatud 17.03.2015).

- 33) HS 355 – HS 361. – Egypti tukahduttaa oppositiota nyt kovemmin kuin ennen arabikevättä. – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1425881101806> (Vaadatud 17.03.2015).
- 34) HS 362 – HS 370 – Professori panisi Suomen korkeakoulutuksen uusiksi – kysyimme, voisiko yliopistot amerikkalaistaa. – <http://www.hs.fi/ilta/09032015/a1305935860499> (Vaadatud 17.03.2015).
- 35) HS 371 – HS 374. – Espooseen kairataan Suomen syvin reikä. – <http://www.hs.fi/kotimaa/a1425881005987> (Vaadatud 17.03.2015).
- 36) HS 375 – HS 392. – Poliisi haluaa napata nettipedofilit tekemällä itse rikoksia. – <http://www.hs.fi/kotimaa/a1425298661720> (Vaadatud 18.03.2015).
- 37) HS 393 – HS 396 – Tuhannet jonottivat jättämään hyvästejä murhatulle oppositiojohtajalle. – <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1425349063583> (Vaadatud 18.03.2015).
- 38) HS 397 – HS 403. – Vain perverssi nauttii lastenvaateshow'n pyörittämisestä. – <http://www.hs.fi/ilta/10032015/a1305936113141> (Vaadatud 18.03.2015).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaupo Rebane

(sünnikuupäev: 14.03.1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Netsessivkonstruktsioonide kasutus ajalehe Helsingin Sanomat artiklite kommentaarides“, mille juhendaja on Hanna Jokela,
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 17.06.2015